

negamus; neque id recte probatur ex excellentia charitatis, sed solum verum est, cæteris paribus, majorem intensionem actus plus conferre. Solum ergo videtur fieri illatio ex alia sententia, quam supra obiter approbavimus, scilicet, quod etiam supernaturalia opera aliarum virtutum per se valeant ad meritum augmenti gratiæ et præmii essentialis; et contra hoc etiam argumentum est plane sophisticatedum.

53. *Meritum essentialis gloriæ principaliter est a charitate.* — Simpliciter enim verum est meritum essentialis gloriæ principaliter sumi ex charitate, duplici ratione. Primo, quia ipsa est principalior virtus inter omnes. Secundo, quia ipsa est forma et vita virtutum omnium, sine qua actus cæterarum meritorii de condigno esse non possunt. Atque ex prima ratione sequitur quidem actum elicitem a charitate, cæteris paribus, seu (quod idem est) ex suo genere esse magis meritorium præmii essentialis, atque adeo in hoc sensu principaliter conferre ad gloriæ et gratiæ augmentum, quam actum cujuscumque alterius virtutis. Ex secunda vero ratione sequitur omnes virtutes et actus earum habere aliquo modo a charitate valorem et dignitatem meriti, sive hoc sit per imperium ejus actuale, vel virtuale, sive solum per habitualement dignitatem quam confert personæ, quod verius puto, saltem respectu actuum supernaturalium virtutum infusarum, tam Theologicarum, quam moralium, quidquid sit de virtutibus acquisitis. Nam, ut supra dicebam, hæ virtutes, et actus earum natura sua tendunt in supernaturalem finem, et ideo, si persona operans est sufficienter sanctificata, et conjuncta illi fini, habent sufficientem connaturalitatem et condignitatem ad merendum eundem finem; hanc autem dignitatem personæ complet charitas, nam, licet gratia principaliter illam conferat, tamen quia charitas est quæ formaliter tendit in hunc finem, et quæ complet amicitiam vinculum inter Deum et hominem, ideo illi etiam in suo ordine illa dignitas attribuitur.

54. *Meritum formale non est in solis actibus elicitis a charitate.* — Ex neutra vero prædictarum rationum inferri probabiliter potest totum formale meritum esse positum in solis actibus elicitis a charitate; in aliis vero, vel nullo modo, vel solum per extrinsecam denominationem. Non quidem ex prima ratione, quia, licet actus charitatis sint meliores, tamen etiam alii sunt in sese et intrinsece boni

ac liberi, et suo modo tendentes in eundem supernaturalem finem, scilicet virtualiter, quasi ab intrinseco et innato pondere. Neque etiam ex posteriori, quia, licet dignitas charitatis sit necessaria ad valorem meriti, non est tamen ipse valor formalis meriti, sed est aliquo modo radix ejus, vel conditio ad illum requisita. Sicut valor meritorum Christi sumitur ex dignitate Verbi, non est tamen formalis valor ipsamet dignitas personalis; vel sicut ipsimet actus eliciti a charitate habent valorem meriti ex dignitate ipsius gratiæ, qui non est formaliter ipsa gratia, sed quædam proprietas moralis talium actuum. Sic ergo actus omnes supernaturales virtutum infusarum habent suum proprium valorem ad dignitatem meriti, distinctum a valore actuum elicitorum a charitate, quamvis ad illum valorem requirant conjunctionem ad charitatem ipsam, saltem habitualement. Et hoc est quod Scripturæ, Sancti et Concilia significant, quodque moralis ratio satis persuadet, ut in sectione prima sufficienter tetigimus.

55. *Actus alterius virtutis potest esse magis meritorius quam alter charitatis.* — Atque hinc tandem concludimus nullum esse inconveniens, quod in individuo aliquis actus elicitus ab alia virtute sit magis meritorius gloriæ essentialis, quam actus elicitus ab ipsa charitate, si cætera paria non sint; et hoc solum est quod argumentum factum probat, quod nullum est inconveniens, sed potius necessarium in omni materia. Nihil enim est frequentius apud Theologos, quam quod actus virtutis ex suo genere melior, potest in individuo superari ab actu inferioris virtutis in ordine ad meritum, vel alios effectus morales, propter nobiliores circumstantias. Et e converso, actus peccati minus gravis ex genere, ut, verbi gratia, hæresis, potest in individuo esse magis demeritorius apud Deum quam odium ipsius Dei, quod ex suo genere pejus est; illud ergo nullum incommodum est. Neque inde sequitur, absolute loquendo, aliam virtutem principaliter conferre ad meritum quam charitatem; tum quia per hanc locutionem significatur sufficientia hujus virtutis secundum se, et in rigore significat formalem et specificam comparisonem, magis quam materialem et in individuo; tum etiam quia in individuo ipsa charitas habet partes suas in merito cujuscumque actus alterius virtutis; et fortasse quantitas meriti principaliter illi attribui potest, quam propriæ virtuti, sicut quantitas meritorum actionum Christi principaliter

tribuitur dignitati personæ, quam ipsis virtutibus. Potest tamen sine inconvenienti concedi hanc personam plus mereri per actum perfectum alterius virtutis, quam per actum perfectum charitatis, et consequenter principale ejus meritum potius esse elicitem ab alia virtute quam a charitate. Imo in hoc sensu verum est commune vulgus Christianorum plus mereri apud Deum per actus moralium virtutum, quam per actus elicitos a charitate; non quia isti non plus valeant ad meritum, si perfecte fiant, sed quia ab his hominibus raro et imperfecte fiunt, cum tamen actus aliarum virtutum frequenter exerceant. Atque hæc dicta sunt de restitutione gratiæ per meritum comparatæ.

Quid de restitutione gratiæ sine meritis obtentæ sentiendum sit.

56. Præter gratiam quam justus consequuntur per sua merita, habent plures gradus gratis et sine ullo merito a Deo donatos, ut est omnis prima gratia, quam homo accipit cum resurgit a peccato, et omnis etiam illa quæ ex opere operato datur. De hæc ergo dicunt aliqui non restitui cum homo resurgit a peccato, etiamsi cum maxima contritione resurgat. Quod sentit Scotus loquens de prima gratia in 4, distinctione 22. Et fundari potuit, quia hæc gratia, cum non detur ex meritis, sed ex liberali Dei donatione, non est cur restituatur, si homo illam peccando perdidit, quia neque in acceptance divina, neque alibi relinquatur aliquod fundamentum in quo illa restitutio nisi possit.

57. *Reviviscit etiam ista gratia.* — Ego tamen censeo hanc gratiam totam restitui, quod sentiunt auctores superius citati pro nostra sententia, in quarta opinione. Et quidem de prima gratia, quæ per propriam sufficientem dispositionem obtenta est, fundari hoc potest in merito primæ gloriæ, quæ eidem primæ gratiæ respondet ut hæreditas, ipsi autem dispositioni, ut informatæ per primam gratiam, debetur ut corona justitiæ. Hinc ergo fit ut meritum illius primæ gloriæ, si mortificetur per peccatum, resurgat postea per penitentiam, eadem ratione ac modo quo vivificatur omne aliud meritum gloriæ. Vivificato autem merito alicujus gloriæ, statim datur jus ad illam, fundamentum in intrinseca proportionem et gratia; er-

go necesse est gratiam etiam proportionatam gloriæ restitui, quamvis jam non conferatur ut prima gratia, sed ut quidam gradus gratiæ. Quamvis ergo homo non mereatur primam gratiam, tamen, merendo gloriam, meretur, quantum est ex se, perpetuitatem gratiæ proportionatæ, si auferatur impedimentum peccati; in hoc ergo merito optime fundatur restitutio primæ gratiæ. Restitutio autem gratiæ collatæ ex opere operato optime fundatur in excellentia meritorum Christi, in quibus omnis conditio meriti, quod ad perfectionem spectat, excellentius reperitur quam in nostris. Ad perfectionem autem meriti spectat ut, quantum est ex se, semper vivum maneat in acceptance divina, et habeat suum effectum, secluso impedimento peccati; ergo hæc proprietas perfectius reperitur in meritis Christi quam in nostris. Quando autem nobis datur gratia ex opere operato, quamvis nobis detur gratis, datur tamen ex justitia respectu Christi, propter merita ejus, quæ nobis applicantur; quæ applicatio est quasi donatio quædam, quæ nobis fit, tantæ portionis, ut sic dicam, meritorum Christi. Illud ergo meritum jam manet tanquam nostrum in acceptance divina, quia illa donatio non est temporalis, sed perpetua quantum est ex parte voluntatis Christi et Dei; ergo ex vi illius meriti resurget etiam hæc gratia, nam illud meritum non perditur, sed mortificatur per peccatum; ergo vivificatur etiam, ablato peccato; ergo habet in nobis eundem effectum gratiæ. Atque hæc est optima ratio a priori, quæ potest exemplis et conjecturis confirmari. Exemplum est de gratia baptismali, quæ, si non fuit data propter fictionem peccati, recedente fictione postea datur, et idem creditur de sacramento Pœnitentiæ, Extremæ-Uctionis, et aliis; ergo similiter, etc. Congruentia vero est quia hoc maxime decet liberalitatem Christi, et est consentaneum efficaciam meritorum ejus; quia non decebat ut homo acceptatus semel ad tantam gloriam, partim ex meritis propriis et partim ex solis meritis Christi, stabilius, ut sic dicam, acceptaretur per merita propria quam per merita Christi. Non est etiam verisimile hominem justum et recte utentem sacramentis longo tempore, si ex fragilitate semel labatur, statim irrecuperabiliter amittere omnem fructum sacramentorum.

Hominem semper resurgere ad majorem gratiam ex dictis concluditur.

58. Atque hinc tandem colligitur, quoties homo, qui justus fuit et peccavit, justificatur, surgere cum majori cumulo gratiæ. Nam imprimis accipit novam gratiam proportionatam suæ dispositioni, vel sine sacramento, vel cum illo, juxta modum justificationis. Deinde vero accipit totum cumulum gratiæ, quem antea habebat; ergo consurget semper cum majori gratia. Et hoc etiam absolute docent auctores illius quartæ opinionis, et non esset in universum verum, si vel gratia sacramentorum, vel alia gratis data non restitueretur, quia ex hac parte posset resurgere in minori gratia.

59. *Argumentum primum contra hoc corollarium. — Secundum. — Tertium. — Quartum. — Quintum. — Sextum.* — Contra hoc vero corollarium objiciunt multa Ledesma et alii. Primum est, quia Sancti frequenter dicunt difficile esse post peccatum ad pristinum statum reverti, de quo multa referuntur in Decreto de Pœnit., dist. 50, ubi præsertim, in cap. 20, est illa sententia Hieronymi cap. 27: *Quicumque dignitatem divini gradus non custodiunt, contenti fiant animam salvare, reverti enim in pristinum statum post lapsum difficile est.* Augustinus etiam, lib. de Vera et falsa pœnit., cap. 10: *Licet pœnitentia, inquit, possit acquirere gratiam, non tamen mox restituit in dignitatem primam.* Item Chrysostomus, hom. 2 in Psal. 50, circa illa verba: *Asperges me Domine hyssopo: Non satis habet curatum esse vulnus, etc., cicatrices sanari, et pristinum decorem restitui petit.* Præterea experientia hoc confirmat, nam imprimis Adam non statim rediit ad pristinam gratiam, et nunc post lapsum qui tepide resurgit a peccato, non sentit in se antiquum fervorem, quem tamen sentire solent qui magno affectu se disponunt. Tertio est humana conjectura, nam qui regem, vel amicum post multa beneficia suscepta graviter offendit, etiamsi aliquando veniam obtineat, non tamen statim restituitur ad pristinum amicitiae vel dignitatis gradum. Quarto, quia alias cæteris paribus peccatum non impediret gratiæ augmentum, ut, si ex duobus æque justis unus hodie nihil peccaret, alius vero in principio diei peccaret mortaliter, tamen in fine diei ambo exercerent unum actum contritionis ut quatuor, nihilominus in

fine diei ambo haberent æqualem gratiam, quod videtur inconveniens, cum habuerint operationes adeo dissimiles. Quinto, quia alias eligibilis esset peccare et resurgere quam utroque actu cessare, quia priori modo magis augetur gratia. Sexto, quia inde fieret hominem semper salvari cum maxima gratia, quam in toto vitæ tempore habuit, etiamsi millies peccaverit. Refert autem Major, in 4, dist. 22, quæst. 2, hanc propositionem Parisiis fuisse damnatam, scilicet, Deum semper vocare hominem ab hac vita in optimo statu quem in illa habuit.

60. *Respondetur ad primum.* — Ad primum respondetur, Sanctos in illis locis non loqui de pristino statu quoad meritum, vel gratiam apud Deum, sed interdum loquuntur de statu Ecclesiasticæ dignitatis aut ministerii; nam secundum canones non semper restituitur peccator ad hæc munera, etiamsi pœnitentiam agat: nam hæc est quædam pœna temporalis seu ecclesiastica, quam Ecclesia non semper remittit, etiam post pœnitentiam peractam, quia et ad exemplum aliorum et ad correctionem peccatoris ita expedit. Et hic est sensus Hieronymi et Augustini locis citatis, et in tota illa distinctione. quinquagesima est sermo de hac re. Aliquando vero loquuntur de restitutione hominis ad pristinum statum etiam apud Deum, non tamen quoad substantialem gradum sanctitatis, ut sic dicam, sed quoad quædam accidentalialia, ut quoad reatum pœnæ temporalis, qui non semper tollitur, quoad reliquias peccatorum, seu pravas dispositiones quæ manent etiam aliquando, ac denique quoad privationem alicujus devotionis, et familiaritatis divinæ, et specialium auxiliorum, quæ Deus prius forte conferebat, et aliquando ea postea negat interveniente peccato, præsertim si homo magno affectu non convertatur et enixe hunc divinum favorem postulet: quomodo recte intelligitur illud Psalm. 50: *Ne projicias me a facie tua, et Spiritum Sanctum tuum ne auferas a me. Redde mihi letitiam salutaris tui.* Et ad hunc modum loquitur Chrysostomus supra.

61. *Ad secundum.* — Item ad summum hoc potest indicare experientia, per quod solvitur secunda objectio. Nam Adam totam gratiam recuperavit post pœnitentiam, ut probabilis credimus; rectitudo vero seu integritas justitiæ originalis non fuit restituta, quia nec pertinebat ad substantialem sanctitatem coram Deo, nec data fuerat, nisi sub conditione

servandi tale præceptum, juxta illud: *In quacumque die comederis ex eo, morte morieris.* Nos vero post pœnitentiam de peccatis actam, ad summum experiri possumus pravam aliquam inclinationem ex dispositione vel consuetudine peccati relictam; ipsorum autem habituum infusorum gradum, vel intensiorem non experimus, quia hi habitus potius dant facultatem quam facilitatem operandi. Unde, si aliquis, alias studiosus, casu aliquando labatur et cito resurgat, eandem postea facilitatem sentit quam antea, quia nullam pravam dispositionem permanentem acquisivit. E contrario vero, si peccatis assuefit, quamvis postea ferventer resurgat, difficultatem sentit in operatione virtutis. Ex experientia ergo nullum argumentum in hac materia sumi potest.

62. *Ad tertium.* — Ad tertium dicitur primo humanam conjecturam ad rem præsentem nihil facere, quia homo non intuetur cor sicut Deus, nec veritatem internæ conversionis ita perpendit, neque cum eadem æquitate et justitia operatur.

Secundo dicitur, etiam inter homines, si injuria vere ac perfecte remittatur, statim restitui propria jura et commoda justitiæ, etiamsi is, qui injuriam intulit, non statim ad familiaritatem vel favorem antiquum admittatur.

63. *Ad quartum.* — Ad quartum, transeat sequela; nullum enim in rigore est inconveniens quod inferitur; nam peccatum quamdiu est, impedit augmentum gratiæ; tamen postquam aufertur, nihil obstat quominus augmentum gratiæ sit æquale: unde inter illos duos homines erit differentia, quod is qui peccavit, pro illo tempore fuit in pejori statu, estque dignus pœna, quod non habuit alius; item qui non peccavit, meruit de justitia augmentum gratiæ; alius vero solum ex misericordia reparationem obtinuit. Hinc etiam verisimile est eum, qui semper in justitia perseveravit, et æqualem contritionis actum eli-

cuit, plus gratiæ promeruisse, quam alius obtinuerit per similem contritionem post peccatum. Quod si hoc verum est, etiam responderi potest negando sequelam; quia ille, qui semper perseveraverit, aliquid majoris gratiæ consecutus est.

64. *Ad quintum.* — Ad quintum supra in simili responsum est, et simpliciter neganda est sequela, quia peccatum eligibile non est, nec per se confert ad illud augmentum gratiæ; imo quantum est ex se impedit illud, et omne meritum pro eo tempore quo durat, quod est damnum irreparabile, ut recte dicit Hugo de Sanct. Victore, libro secundo de Sacramentis, part. 14, capite quarto. Et ideo copulatum illud, scilicet, peccare et resurgere, ex illa parte eligibile non est. Actus vero contritionis per se eligibilis est, et ideo ex parte illius melius et eligibilis est illum actum bonum vel alium æquivalentem exercere, quam nihil agere.

65. *Ad sextum.* — Ad sextum concedo sequelam; imo, cum nullus salvetur, nisi electus et prædestinatus, et prædestinatio sit ad certum gradum gratiæ et gloriæ, verisimile est, cum primum prædestinatus pervenit ad illum gradum gratiæ, ad quem præordinatus est, statim rapi, ne malitia mutet intellectum ejus. Unde e converso, si aliquis post insignem justitiam non permittitur mori, sed potius peccare, ita tamen ut postea resurgat et tandem salvetur, ideo est, quia nondum pervenerat ad gradum gratiæ et gloriæ, ad quem erat præordinatus; quem tandem consequitur per ultimam pœnitentiam, totam etiam priorem justitiam recuperando. Propositio ergo illa, quæ damnata dicitur Parisiis, si de solis prædestinatis intelligeretur, non esset digna censura, sed omnino vera; si autem absolute de omnibus hominibus proferatur, merito damnatur ratione reprobatorum, de quibus certum est sæpe fuisse justos in hac vita, et tandem condemnari. Atque hæc sufficiant de præsentis Relectione.